

پروستہ ہندوستان کی تعلیم
سال جامع علوم انسانی

روزنامچہ مطبوعات

اولین قرآن چاپ ایران و سهم روزنامه‌نگاران در چاپ قرآن

«به مناسبت هشتمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم (آذر ۱۳۷۹)» در تهران «کتابشناسی قرآنهای چاپی ایران» به همت سید یاسر ایازی و با سرمایه «دبیرخانه نمایشگاه» انتشار یافت. در این مجموعه ظاهراً «فهرست و مشخصات قرآنهای چاپی ایران را از آغاز تا زمان تدوین کتابشناسی» آورده‌اند. اما با یک تورق اجمالی در آغازین صفحات این «کتابشناسی» در می‌یابیم که این گونه نیست و به بعضی از قرآن‌های چاپی و از جمله قرآن‌هایی که به وسیله روزنامه‌نگاران منتشر شده، هیچ‌گونه اشاره‌ای نکرده‌اند. در این کتابشناسی نوشته‌اند: قرآن به خط «ابوالقاسم بن زین العابدین اصفهانی» که در سال ۱۲۵۰ ق. در تبریز انتشار یافته «نخستین قرآنی است که با چاپ سنگی در ایران منتشر شد» که درست نیست. چون قرآن چاپ میرزا محمد صالح شیرازی به خط میرزا حسین خوشنویس در سال ۱۲۴۸ ق. در «مطبعة سنگی تبریز» انتشار یافت. همچنین نام و نشان «قرآن چاپ حسن» که به انضمام «کشف المطالب» به خط ملازین العابدین محلاتی و به کوشش محمدحسن خان اعتمادالسلطنه در اواخر عهد ناصری منتشر شد و در «حجره حاجی سید اسمعیل صراف» با «هدیه پنج تومان پول سفید به طالبین» داده می‌شد، در این «کتابشناسی» دیده نمی‌شود. پاره‌ای کاستی‌ها و افتادگی‌های دیگر نیز این «کتابشناسی» دارد و ضروری است که اثر کامل‌تری در این زمینه فراهم آید.

از یاد نباید برد نام و نشان بعضی از قرآن‌هایی که در ایران چاپ شده‌اند را فقط از لابه‌لای مطبوعات می‌توان استخراج کرد. نسخه‌ای از این چاپکرده‌ها در کتابخانه‌ها موجود نیست و مشخصاتشان را نیز در هیچ کتابشناسی و فهرستی نیآورده‌اند. |

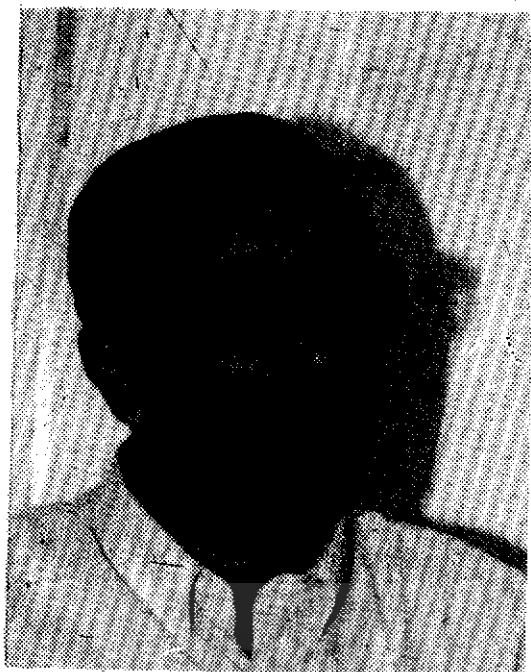
«فیفا» یا «فیفا» و «ایفلا» یا «فیلا»!

یکی از دوستان که در مؤسسه عریض و طویلی مشغول به کار است و امور «معاونت» در «انتشارات» آن تشکیلات را بر عهده دارد، می‌فرمود که «جناب رئیس چندی پیش مرا احضار کرد و گفت: چرا کتابها را به فیفا نفرستاده‌اید! گفتم: ببخشید فیفا کجاست. گفت: همان جایی که اول کتابها را می‌نویسند! بلافاصله متوجه شدم منظورش فیفا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار) است و گفتم: به روی چشم می‌فرستم!» |

نقل این حکایت، نگارنده را به یاد ماجرای دیگری انداخت. سالها پیش که یکی از اصحاب اداری اطلاع‌رسانی را در یکی از کتابخانه‌ها دیدم بعد از احوالپرسی از او پرسیدم: ظاهراً مدتی مسافرت تشریف داشتید؟ فرمود: «بله رفته بودیم فیلا»! گفتم: شما قبلاً کشتی‌گیر بوده‌اید؟! فرمود: «نه! چطور مگه». گفتم: فیلا فدارسیون جهانی کشتی است. فرمود: «نه من جلسه‌ا کتابداران رفته بودم». عرض کردم: «پس ایفلا تشریف داشته‌اید نه فیلا». فرمود: «بله»!

اولین چاپخانه ایران

به همت استاد لئون میناسیان کتاب اولین چاپخانه ایران و فهرست چاپخانه‌های اصفهان منتشر شد. استاد میناسیان در مقدمه این اثر آورده است که «دربارۀ چاپ تاریخچه چاپخانه‌های اصفهان چندین بار در جلسه‌های عمومی شرکت تعاونی چاپخانه داران و لیتوگرافیهای استان اصفهان پیشنهاد نمودیم؛ ولی علاقه‌ای به آن نشان داده نشد و حتی وقتی که بیرون از جلسه با یکی از چاپخانه‌داران درباره آن صحبت می‌کردیم، گفت: به چه درد می‌خورد؟ من تعجب کردم که یک خدمتکار به فرهنگ این چنین حرفی می‌زند. جواب دادم تاریخ از همه کتابها مهمتر است؛ [...] من مایوس نشدم و تصمیم گرفتم شخصاً این کار را انجام دهم لذا برگه‌ای با هفت سؤال برای بعضی از چاپخانه‌ها فرستادم و خواهش نمودم که به دیگران هم بدهند؛ ولی متأسفانه از هیچ یک جوابی [دریافت نکردم]، بنابراین نتوانستم آنچه در فکرم بود به انجام برسانم حال فقط مختصری از اولین چاپخانه اصفهان و ایران و فهرست چاپخانه‌های اصفهان را در این جا می‌آورم...».

● سیدفرید قاسمی

آثار سیدجمال الدین اسدآبادی

«العروة الوثقی»، «ضیاء الخافقین»، «رسائل فی الفلسفه و العرفان»، «نامه‌ها و اسناد سیاسی - تاریخی»، «مجموعه رسائل و مقالات» و «اسناد وزارت خارجه انگلیس درباره سیدجمال الدین اسدآبادی» به همت سیدهادی خسرو شاهی انتشار یافت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

سه کتاب درباره دهخدا

سه کتاب با مشخصات ذیل درباره علی اکبر دهخدا منتشر شد:

- زندگی نامه علامه علی اکبر دهخدا با تأکید بر جنبه سیاسی آن/ رضا یعقوبی، تهران: زهد، ۱۳۷۷ [۱۳۷۹] بر پیشخوان کتابفروشی دیده شد.

- صور اسرافیل و علی اکبر دهخدا: یک بررسی تاریخی و ادبی/ کامیاز عابدی، تهران: نادر، ۱۳۷۹، ۲۳۸ ص.

- هم‌نوا با مرغ سحر؛ زندگی و شعر دهخدا/ بلقیس سلیمانی، تهران: ثالث، ۱۳۷۹، ۳۹۳ ص.

مدیریت تبلیغات

مدیریت تبلیغات از دید بازاریابی تألیف محمود محمدیان در ۲۸۸ صفحه وزیری با سرمایه

انتشارات حروفیه طبع و توزیع شد. «تاریخچه تبلیغات در جهان و ایران»، «جایگاه تبلیغات در فرایند مدیریت بازاریابی»، «فعالیت‌های ترفیعی در بازاریابی»، «اهداف تبلیغ»، «بودجه‌بندی تبلیغات»، «پیام تبلیغ»، «رسانه»، «ارزیابی اثر بخشی تبلیغات» و «کجرویها و انحرافات در تبلیغ» عنوانهای فصلهای این کتاب‌اند.

دو کتاب در حوزه تاریخ مطبوعات

در نشریه کتاب هفته خواندم که دو کتاب با عنوانهای: قانون مطبوعات طی صد سال در ایران، تدوین مسلم رضایی (تهران: رایزن، ۱۳۷۹) و توقیف مطبوعات ایران در گذر زمان؛ به اهتمام بیژن خاکپور (تهران: مشکاة، ۱۳۷۹) انتشار یافته‌اند. در کتابفروشیهای رو به روی دانشگاه تهران این دو کتاب را نیافتیم.

تکنولوژی‌های ارتباطی و جامعه اطلاعاتی

کتاب تکنولوژی‌های ارتباطی و جامعه اطلاعاتی نوشته دکتر یونس شکرخواه با «مطالب» ذیل از سوی انتشارات انوشه منتشر شد:

«مقدمه»، «ریشه‌های تاریخی بحث»، «از نخستین پیشگویی‌های تکنولوژیک تا اینترنت»، «اینترنت آخرین برگ انقلاب الکترونیک»، «توسعه وزیر ساخت‌های نوین تکنولوژیک»، «فردای تکنولوژی‌های ارتباطی»، «تثوری‌های جوامع اطلاعاتی»، «تثوری‌های تکنولوژی راهبر»، «مقاومت در برابر گفتمان ثولیرال تکنولوژی»، «مرور وضعیت کشورها»، «به سوی جامعه اطلاعاتی»، «نتایج»، «پیوست‌ها» و «منابع».

تکنولوژی اطلاعات

نشر سفیر، تکنولوژی اطلاعات گردآوری و ترجمه علیرضا طیب را انتشار داد. در «فهرست مطالب» کتاب این عنوانها به چشم می‌خورد:

«تکنولوژی اطلاعات»، «تکنولوژی اطلاعات، سازماندهی تولید و توسعه اقتصادی»، «اطلاعات و اندیشه جامعه اطلاعات مدار»، «تکنولوژی اطلاعات و حاکمیت دولتها»، «مدیریت و دستکاری اطلاعات: یورگن هابرماس وافول حوزه همگانی» و «انقلاب اطلاعات در آیین امور نظامی».

تاریخ روزنامه‌نگاری ایران

تاریخ روزنامه‌نگاری ایران نوشته سیدفرید قاسمی در بردارنده گزیده مقاله‌ها و گزارش‌هایی

است که در زمینه تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران در دهه هفتاد به نگارش در آمده‌اند. در یک نظم دهی سر دستی که پیشگفتار و مقدمه در آغاز و نمایه پایان بخش آن است، این مجموعه به سر فصل‌های اصلی ذیل تفکیک شده‌اند: نخستین‌ها، گوناگون، از میان مطبوعات قدیم ایران و یادبود. در نخستین‌ها، ۱۲ مقاله درباره نخستین‌های تاریخ روزنامه‌نگاری و در گوناگون ۸ عنوان آورده‌ام. سی نشریه «از میان مطبوعات قدیم ایران» و «یادبود» دو فصل دیگر این کتاب‌اند. افزون بر آن کتاب سه پیوست نیز دارد. پیوست ۱: سال‌نگار رویدادهای مطبوعاتی در ایران (از آغاز تا پایان سال ۱۳۷۸)؛ پیوست ۲: دو مقاله درباره دو مؤسسه انتشاراتی در سالهای دور؛ پیوست ۳: کارنامه نوشتاری نگارنده در زمینه تاریخ مطبوعات ایران در دهه هفتاد (از فروردین ۱۳۷۰ تا تیر ماه ۱۳۷۹).

کتاب زمان

مجموعه مقالات و اشعار ویژه راینر ماریاریلکه زیر نظر عبدالحسین آل رسول، به همت علی عبداللهی در ۹۶ صفحه به قیمت ۲۰۰۰ ریال منتشر شد. پیشتر از این مجموعه ویژه‌نامه‌های «امه سزر»، «هنر شاعری»، «تئاتر»، «ژان پل سارتر»، «برتراند راسل»، «نیچه»، «یاشار کمال»، «جوزف کنراد»، «هاینریش بل» و «ایوان تورگنیف» منتشر شده بود.

۱۰۸

کتابهای نشر کتابدار

به لطف استاد گرانمایه عبدالحسین آذرنگ، حمید محسنی مدیر نشر کتابدار چهارده عنوان کتاب با مشخصات ذیل برای نگارنده ارسال فرمود. عنوانها و نام پدیدآورندگان کتابها از این قرار است:

اطلاع‌رسانی: نظام‌ها و فرایندها / عباس خُری؛ اطلاع‌رسانی: نگرش‌ها و پژوهش‌ها / عباس خُری؛ انتخاب منابع اطلاعاتی (کتاب، پایگاه اطلاعاتی، مجله و...) / حمید محسنی؛ اینترنت / مهدی ابراهیمی؛ اینترنت: جنبه‌های نظری و کاربردی آن... / به کوشش حمید محسنی، خدمات عمومی کتابخانه و روش‌های آن / نسرین دخت عماد خراسانی؛ دستنامه پست الکترونیک و جنبه‌های کاربردی آن؛ برای کتابخانه‌ها، کتابداران، محققان و... / حمید محسنی (و) مهدی ابراهیمی؛ شمه‌ای از اطلاعات و ارتباطات / عبدالحسین آذرنگ؛ شمه‌ای از انتشار کتاب در ایران / عبدالحسین آذرنگ؛ شمه‌ای از کتاب، کتابخانه و نشر کتاب / عبدالحسین آذرنگ؛ شناختی از دانش‌شناسی (علوم کتابداری و دانش‌شناسی) / هوشنگ ابرامی؛ به کوشش رحمت‌الله فتاحی؛ فرهنگ فشرده علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی / استلاکین، ترجمه و تدوین فاطمه اسدی

مرتبه که آن هم از نصف راه به خاطرش افتاده بود که به درب خانه فلان شخص نرفته فی الفور بر می‌گردد و مسافتی طی می‌کند تا روزنامه آن شخص را نیز می‌رساند».

زبده نشریات ایران

پس از موفقیت مجله خواندنیها (۱۳۱۹ - ۱۳۵۸)، دهها عنوان نشریه مانند آن در اوایل دهه بیست بر پیشخوان روزنامه فروشان قرار گرفت که عمدتاً عمر کوتاه داشتند. یکی از این نشریه‌ها «زبده نشریات ایران» نام داشت که شماره اول آن در ۱۳۲۳ در قطع رقعی با احتساب جلد در ۲۰ صفحه به «بهاء پنج ریال» توزیع شد.

«مقدمه نشریه»، «اعلامیه سه دولت»: «مورخ اول دسامبر ۱۹۴۳ راجع به ایران»، «قضاوت یک نفر مورخ هندی راجع به انگلیسیها» از مجله مهر، «اعلامیه سید ضیاءالدین» و «پاسخ به اعلامیه»، نقل از «روزنامه آژیر (۲۸ دی ۱۳۲۳)»، «نمونه خط آرداشس»: نامه آرداشس به رادمنش به نقل از «خورشید ایران ۱۹ دی ۱۳۲۳» عنوانهای مطالب شماره نخست این نشریه‌اند. در «مقدمه نشریه» نیز می‌خوانیم: «خواننده عزیز هموطن گرامی، نشریه حاضر که زبده مطالب کشور و عصاره مطبوعات و جریان امور جهانی و مربوط به کشور را در بر دارد از طرف اداره نشریات ملی ایران انتشار می‌یابد. مطالب آن از جراید روز و مجلات و کتب در روزنامه‌های پیش اقتباس و در انتخاب آنها صرفاً شامه و ذائقه وطن پرستی به کار رفته و از دریچه مصالح ملی روی مسائل اقتباسی نگریسته شده است و به مصداق آفتاب آمد دلیل آفتاب خود جزوات بهترین معرف و شاهد منظور است و امیدواریم در این خدمت ملی و هدایت ملی موفق و به مساعدت هموطنان عزیز مستظهر و متکی باشیم».

... در این جزوات سعی شده است که از هوش سرشار و فطانت خاصه ایرانی که در این زمینه سرآمد ملل است استفاده گردد، از این رو مطالب مختلف و مرامهای نقیض در معرض افکار عمومی نهاده شده است و نخواستیم به موافقت یکی و مخالفت دیگری ابراز عقیده و اظهار نظر از طرف نشریه شده باشد بلکه از اظهارات و اقراری آنان اتخاذ سند کرده و آن را در برابر خواننده زیرک ایرانی عرضه داشته‌ایم و حقیقت را به حسن قضاوت و استنباط ملی واگذار کرده‌ایم به پیروزی و پایندگی ایران مرکز ملی نشریات ایران تهران لاله‌زار پاساژ بهار ۱۳۲۳».

شب‌نامه علفی!

در تاریخ معاصر قدیم‌ترین اثر مکتوب با عنوان «شب‌نامه» به وسیله میرزا فتاح‌خان گرمودی با عنوان «کتاب شب‌نامه» منتشر شد. بعدها نیز کتابهای دیگری نیز با این نام انتشار

یافت. سومین مجموعه شعر محمد زهری شامل ۶۴ شعر کوتاه که تحت عنوان «شب‌نامه» به وسیله انتشارات اشرفی منتشر گردیده از آن جمله است. اما عنوان شب‌نامه برای ادواریها تا ماه رمضان امسال که سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران نشریه‌ای شبانه با عنوان «شب‌نامه» با پروانه انتشار هفته‌نامه مهر در خیابانهای تهران توزیع می‌کرد، خاص نشریه‌های «مخفی»، «پنهانی» و یا به قول دیگر «زیرزمینی» بود. پخش رایگان و مجوز نداشتن این نشریه همچون همانمان سلفش بود. اما محتوا و توزیع علنی این «شب‌نامه» با آنچه پیشینیان با این نام انتشار داده بودند، تفاوت داشت.

وفاداری

«حیات زندان» عنوان بُرشی از خاطرات زندان آقای غلامحسین کرباسچی شهردار سابق تهران است که در مجله پیام امروز (ش ۴۳؛ بهمن ۱۳۷۹، ص ۲۲) آن را چاپ کرده‌اند.

آقای کرباسچی در «حیات زندان» از شاعری ۷۱ ساله که هم بندش بوده، خاطراتی نقل کرده و سرودن شعر ذیل را به وی نسبت داده است:

من نگوریم که در این شهر وفاداری نیست هست بسیار ولی کو به وفاداری من؟
آن که بیش از همه با من دم یاری می‌زد دست برداشت زمن روز گرفتاری من
سراینده این شعر آن «پیرمرد ۷۱ ساله» نیست. دوست شاعرم آقای محمد گلبن است.